

MV - 3 6022

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

**“SUV RESURSLARIDAN XAVFSIZ FOYDALANISH”
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi: 600000 – Xizmatlar sohasi

Ta'lim sohasi: 630000 – Atrof muhit muhofazasi

Ta'lim yo'nalishi: 5640200 – Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi
(sanoatda)

Qarshi-2022

Fan (modul) kodi SRX3605	O‘quv yili 2022-2023	Semestr -6	ECTS krediti-4	
Fan (modul) turi Tanlov	Ta’lim tili- o‘zbek		Haftalik dars soati-5	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim	Jami yuklama
	Suv resuslaridan xavfsiz foydalanish	75	45	120
2.	<p style="text-align: center;">I. Fanning mazmuni</p> <p>Respublikamizda iqtisodiy tarmoqlarni tubdan isloh qilish jarayoni iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida suv resurslaridan mukammal foydalanish muammosini har taraflama ilmiy asoslangan holda hal etishni taqozo etadi. Shu jihatdan qurg‘oqchil mintaqalarda Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari asosiy ahamiyatga ega.</p> <p>O‘zbekiston Respublikasida 1993 yil 6 mayda qabul qilingan «Suv va suvdan foydalanish», to‘g‘risidagi qonun (106-modda) suvdan oqilona foydalanish va muhofaza qilishning iqtisodiy choralari, 111 va 112-moddalarida aynan Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari jadvallarini ishlab chiqish tartibi masalalariga bag‘ishlangan.</p> <p>Respublikamizda Yer va mehnat resurslari sohasida muammolar yo‘q, biroq suv resurslari cheklangan.</p> <p>Chunki asosiy iqtisodiyot tarmoqlarini ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlanishi suv rivojlanishiga, tarmoqlarni uzluksiz toza, sifatli va miqdor jihatdan yetarli suv bilan ta‘minlanishiga bog‘liqdir.</p> <p>O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev Oliy Majlisga murojaatnomasida «...suv tejash texnologiyalarini keng joriy etish» deb alohida ta’kidlaydi. (24.01.2020 y.)</p> <p>Iqtisodiyot tarmoqlari barqaror rivojlantirishni ta‘minlash uchun tabiiy, xususan suv resurslaridan mukammal foydalanishning yangi texnologiyalarini joriy etish, muhandislik ekologiya sohasida aniq tadbirlarni amalga oshiradigan mutaxassislar tayyorlanishiga bog‘liq.</p> <p>Ushbu fan shu maqsadda suv resurslaridan mukammal foydalanishning asosiy jarayonlari va hisoblash usullarini o‘rganishga yo‘naltirilgan.</p> <p>«Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari» fanining asosiy maqsadi «Ekologiya va atrof muhit muhofazasi» yo‘nalishi bo‘yicha ta’lim olayotgan talabalarga mavjud suv zahiralardan iqtisodiyot tarmoqlarida foydalanish darajasi, ishlab chiqarish kuchlarini rivojlantirishdagi ahamiyati, iste‘molchilarni uzluksiz</p>			

ravishda sifat va miqdor jihatdan toza suv bilan ta'minlash hamda oqova suvlardan qayta foydalanish jarayonlarini nazariy va amaliy jihatdan o'rgatishdan iborat. Bugungi kunda O'zbekistonda mamlakatni yanada barqaror rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi ishlab chiqilgan (07.02.2017y). O'zbekiston Respublikasini barqaror rivojlantirishni birdan-bir strategik maqsad bosqichi quyidagicha belgilangan: O'zbekistonning kelajak avlodi uchun yer-suv va boshqa tabiiy resurslaridan foydalanishni saqlash maqsadida oqilona foydalanish samaradorligini oshirmoq darkor. Mamlakatda yashayotgan kishilar va kelajak avlod uchun tabiiy resurslar imkoniyatidan oqilona foydalanish va atrof muhitni musaffo holatda saqlash talablarini qondirish – ijtimoiy – iqtisodiy hayotning barqaror rivojlanishiga asos yaratadi.

Kursni o'rganish jarayoni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Suv resurslarini boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori (PQ-4486-son, 9.10.2019 y.)da keltirilgan ayrim bandlarni bajarishga qaratilgan bo'lib, talabalardan Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslarining yangi texnologiyalarini joriy etish afzalliklari, suv xo'jaligini rivojlantirish usullarini, tarmoqlarni suv bilan ta'minlanishi ketma-ketligini hamda aniq suv xo'jalik hisoblari olib borishni nazariy jihatdan o'rganib, amaliy ko'nikmalar hosil qilishi talab etiladi.

«Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish» fanini o'rganishi natijasida talaba quyidagi bilim, malaka va ko'nikmaga ega bo'ladi va quyidagi bo'limlardan iborat.

- Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari fanining maqsadi, rivojlanish tarixi va zaruriyati.
- Gidrosfera, uning paydo bo'lishi, shakllanishi va undagi suvning zahiralari.
- Hozirgi zamon suv xo'jaligi muammolariva SRXF shakliy loyihasini ishlab chiqish uslublari.
- Suv xo'jaligi majmuasining shakllanishi va ahamiyati.
- Suv xo'jaligi majmuasining asosiy qatnashchilari.
- Suv xo'jaligi muvozanati, uni tuzish zaruriyati, tamoyillari uslubi va shakllari.
- Suv resurslarini boshqarish zaruriyati, turlari, usullari va yo'llari.
- Suv xo'jaligi tizimini boshqarish.
- Suv resurslarini hududiy qayta taqsimlash va Orol dengizi havzasi muammolari.
- Suv resurslarini muhofaza qilishning asosiy yo'llari.
- Hozirgi paytda Jahonda, Markaziy Osiyoda va O'zbekistonda suv xo'jaligi bilan bog'liq muammolar va ularni hal qilish yo'llari haqidagi bilimlarga ega bo'ladi.

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-modul. Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari fani haqida umumiy ma'lumotlar.

1-mavzu. Fanga kirish: SRXF fanining maqsad va vazifasi. "Suv va suvdan foydalanish to'g'risidagi" qonunning mazmun va mohiyati. SRXF predmeti, maqsadi, vazifalari, rivojlanish tarixi va vazifalari. SRXF fanining fan sifatida shakllanishi, rivojlanish tarixi, ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik tizimli yondashuvi. SRXF fanining fan sifatida shakllanishi. SRXF fanining rivojlanish tarixi.

2-mavzu. SRXF ni rejalashtirish va ilmiy farazlari SRXF ga tizimli va ekologik yondashish zaruriyati. SRXF ni rejalashtirish. Gidrosfera, uning paydo bo'lishi, shakllanishi va undagi suvning zaxiralari. Yerda suvning paydo bo'lishi haqidagi farazlar. Uzoq muddatga xalq xo'jaligining suvga bo'lgan talabini qondirishni rejalashtirishning ilmiy farazlari. Xalq xo'jaligi tarmoqlarida suvdan foydalanish sxemasi haqida tushuncha.

2-modul. Suvning tabiatdagi aylanma harakati va uning miqdoriy tavsiflari

3-mavzu. Yerda suvning paydo bo'lishi haqidagi farazlar. Suvning tabiatdagi aylanma harakati va uning miqdoriy tavsiflari. Sayyoramizning suv resurslari, hududiy taqsimlanishi va joylashishi. Sayyoramizning, Markaziy Osiyo va O'zbekiston suv resurslari hududiy taqsimlanishi va joylashishi. Jahondagi suv xo'jalik muammolarining kelib chiqish sabablari va ularni hal qilish yo'llari. Orol dengizi havzasi va O'zbekiston Respublikasi hududidagi suv xo'jalik muammolari, ularning kelib chiqish sabablari va ularni hal qilish yo'llari. Hozirgi zamon suv xo'jalik muammolari. Jahondagi, Orol dengizi va O'zbekiston hududidagi suv xo'jalik muammolarining kelib chiqish sabablari va ularni hal qilish yo'llari. O'zbekistonda suv xo'jalik muammolarining kelib chiqish sabablari.

4 – mavzu. O'zbekiston Respublikasida bir kishi uchun yillik tabiiy ozuqa me'yori va ularning ta'minlanish darajasi haqida tushuncha. Janubiy O'zbekiston suv resurslarini barqarorlashtirish nazariy va amaliy asoslash. Suv xo'jaligi majmuasi (SXM) to'g'risida tushunchalar. SXM ni barpo qilish zaruriyati va ahamiyati. SXM ning sinflarga bo'linishi

3-modul. Suv xo'jalik majmuasining shakllanishi va ahamiyati

5-mavzu. Suv xo‘jalik majmuasi (SXM) to‘g‘risida tushunchalar. SXM ning asosiy qatnashuvchilarini asoslash. SXM qatnashuvchilarini suv bilan ta‘minlash navbati va tartibi.

6-mavzu. Suv xo‘jalik majmuasini barpo qilish zaruriyati, ahamiyati va sinflarga bo‘linishi. Kommunal-ro‘zg‘or xo‘jaligining SXM suv resurslariga nisbatan miqdoriy talablari. KRX ning suv resurslariga sifat talablari. KRX oqova suvlarining ifloslanish darajasi.

4-modul. SXM asosiy qatnashchilari

7-mavzu. SXM asosiy qatnashchilarini asoslash va suv resurslarini taqsimlashda maqomini, Suv resurslariga nisbatan miqdoriy talabi. Suvdan foydalanish tizimlari, chiqindi suvlari. Kommunal-maishiy xo‘jalik- SXM qatnashchisi sifatida miqdoriy va sifat talablari. Chorvachilik SXM qatnashchisi. Dexqonchilik SXM qatnashchisi. Sanoat korxonalarini- SXM qatnashchisi sifatida miqdoriy talablari va suvdan foydalanish tizimlari. Mamlakatdagi energiya tizimlari va energiya iste‘molchilari. Suv energiyasi SXM qatnashchisi issiqlik energetikasi SXM qatnashchisi. Qishloq xo‘jalik ishlab chiqarishi- SXM qatnashchisi. Chorvachilik va dehqonchilik-SXM qatnashchisi. Suv reaksiyasi SXM qatnashchisi. Suv transporti, yog‘och oqiziq. Foydali elementlarni ajratib olish. SXM qatnashchisi. Sanitar suv o‘tkazish SXM qatnashchisi. Energetika-SXM qatnashchisi. Baliqchilik-SXM qatnashchisi. Suv xo‘jalik muvazanati, uni tuzish zaruriyati, tamoyillari uslublari va shakllari. Suv xo‘jalik muvazanatini tuzish zaruriyati.

8-mavzu. Nisbatan kam suv iste‘mol qiluvchi SXM qatnashchilari- sog‘liqni saqlash, dam olish, suv transporti, yog‘ochni oqizish va h.k.

Suv xo‘jalik va suvni muhofaza qilish tadbirlarining tarkibini, hajmini, amalga oshirish joyini va vaqtini asoslash.

5-modul. SXM asosiy qatnashchilari

9-mavzu. Sanitar suv o‘tkazish- SXM qatnashchisi. Shakllanishi va ahamiyati. Suv resurslarini miqdorini boshqarish zaruriyati, printsipi, turlari va yo‘llari haqida tushunchaga ega bo‘ladilar.

10-mavzu. Suv xo‘jalik muvozanati, uni tuzish zaruriyati, tamoyillari va shakllari. SXM turlari tahlili va suvni muhofaza qilish tadbirlari. Suv resurslarini sifatini boshqarish zaruriyati, printsipi, turlari va yo‘llari. Yer usti, yer osti va atmosfera yog‘inlarining suv resurslari miqdorini va sifatini boshqarish zaruriyati, turlari, uslublari va yo‘llari. Suv resurslarini boshqarish zaruriyati, tamoyillari, turlari, usullari va yo‘llari. Suv resurslarining miqdorini va sifatini boshqarish avtomatik tizimini joriy qilish. Suv xo‘jaligi tizimi to‘g‘risida umumiy tushunchalarga ega bo‘lish. Suv xo‘jaligi tizimining arid mintaqasida o‘ziga xosligi. Suv xo‘jalik tizimini (SXT) boshqarish. SXT to‘g‘risida umumiy tushunchalar, arid mintaqada o‘ziga xosligi va

o'rganish davrida tizimli yondashish. SXT ni arid mintaqasida o'rganish davrida tizimli yondashish. Suv xo'jaligi tizimini boshqarish masalalari. Orol dengizi havzasida suv xo'jaligi tizimini rivojlantirish sxemasi.

11 -mavzu. Gidrotugunlar majmui va ulardan foydalanish jarayonida ish tartibini boshqarish. Gidrotugunlar majmui suv xo'jaligi tizimining asosiy elementi sifatida, boshqarish masalalari va asosiy qoidalari. Gidrotugunlar majmui suv xo'jaligi tizimining asosiy bir elementi sifatida. Gidrotugunlar majmui ishlari tartibini boshqarish masalari.

12-mavzu. Katta va mintaqa hududlaridagi suv oqimlarni qayta taqsimlashning ilmiy asoslari. Orol dengizi havzasiga oqimlarni tanlash loyihalari va muammolar. Gidrotugunlar majmuida suv resurslaridan foydalanishning asosiy qoidalari. Suv resurslaridan mukammal foydalanish va uni muhofaza qilishda boshqarishning avtomatik tizimini joriy qilish.

6-modul. Transchegaraviy, davlatlararo va mahalliy suv obyektlari tushunchasi.

13-mavzu. SRXF da ilmiy tadqiqot va ishlab chiqarishning asosiy vazifalari. Katta hududlarda suv oqimlarini qayta taqsimlashning ilmiy asoslari. Mintaqani barqaror rivojlantirish maqsadida oqimlarni hududiy qayta taqsimlash masalalari.

14-mavzu. Suv resurslarining sifatiga texnogen va tabiiy omillar ta'siri. Transchegaradosh, davlatlararo va mahalliy suv obyektlari tushunchasi. Suv resurslaridan oqilona foydalanish va yaxshilashda ilmiy tadqiqot va ishlab chiqarishning asosiy vazifalari. Suvni inson hayotida tutgan o'rni, ifloslanish turlari, shakllari va texnogen omillarining ta'siri. Suvning inson hayotida tutgan o'rni. Suv resurslarining ifloslanish turlari va shakllari. Suv resurslariga texnogen ta'siri omillarining ta'siri.

15-mavzu. Suv resurslarini muhofaza qilishning asosiy yo'llari. Suv resurslarini muhofaza qilishning ilmiy, ekologik va huquqiy asoslari. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining tabiatni va shu jumladan, suv resurslarini muhofaza qilish huquqiy asoslari haqida. Suv resurslarini muhofaza qilishning ilmiy, ekologik, huquqiy asoslari va suv resurslarini muhofaza qilish tadbirlari. Suv resurslarining sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishning oldini oluvchi tadbirlar haqida.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Daryo havzasining bir qismi uchun SRXF shakli loyihasini ishlab chiqish. SRXF shakli loyihasining asosiy vazifalari, SRXF shakli loyihasida hali qilinadigan asosiy masalalar va ularni yechish usullari.

2. Suv havzalarining tabiiy-iqtisodiy tahlili. SRXF shakli loyihasini ishlab chiqish maqsadi va tuzilishi. SRXF shakli loyihasini umumiy qismi. Havzaning fizik-geografik, iqtisodiy tasnifi va tuproq-meliorativ-gidrogeologik sharoitlari.

- 3.SRXF shakliy loyihasini texnik qismi. Hidrologik hisoblar. SXM si qatnashuvchilarni asoslash va istiqbolli rivojlanish .
- 4.Matematik statistika usuli bilan asosiy gidrologik elementlarni hisoblash. Suv resurslarini taxlili.
- 5.SXM qatnashchilarini asoslash va istiqboldagi rivojlanishi
- 6.KRX (KMX) suv iste'moli vs oqova suv hisobi. KRX suvlar tarkibidagi umumiy chiqindilarning menerallashuvini aniqlash.
- 7.KMX (KMX) suv ta'minoti va oqova suv miqdori va sifatini hisoblash.
- 8.Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish. Dehqonchilik – SXM, Chorvachilik - SXM
- 9.Sanoatda suv iste'moli va oqova suvlar rejimi hisobi.
- 10.Energika suv iste'moli SXM qatnashchisi. Energetika oqova suvlarini muhitdagi suvning sifatiga ta'sirini aniqlash.
- 11.Baliqchilik - SXM qatnashchisi. Sun'iy baliqchilik xo'jaligi oqova suvlarini muhitdagi suvni sifatiga ta'sirini aniqlash.
- 12.Sanitar suv sarflari. Suv xo'jalik muvozanati
- 13.SXM ning ayrim qatnashchilarini iqtisodiy jihatdan asoslash.
- 14.Suv resurslaridan mukammal foydalanish va muhofaza qilish shakliy loyihasini tuzish va xulosa berish
- 15.Suv xo'jalik kompleks qatnashchilarini aniq takliflar berish.

Amaliy mashg'ulotlarini o'tkazishda quyidagi didaktik tamoyillarga amal qilinadi:

- amaliy mashg'ulotlarining maqsadini aniq belgilab olish;
- o'qituvchining innovatsion pedagogik faoliyati bo'yicha bilimlarni chuqurlashtirish imkoniyatlariga talabalarda qiziqish uyg'otish;
- talabada natijani mustaqil ravishda qo'lga kiritish imkoniyatini ta'minlash;
- talabani nazariy-metodik jihatdan tayyorlash;
- amaliy mashg'ulotlari nafaqat aniq mavzu bo'yicha bilimlarni yakunlash, balki talabalarni tarbiyalash manbai hamdir.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish bo'yicha kafedra professor- o'qituvchilari tomonidan ko'rsatma va tavsiyalar ishlab chiqiladi. Unda talabalar asosiy ma'ruza mavzulari bo'yicha olgan bilim va ko'nikmalarini amaliy masalalar yechish orqali yanada boyitadilar. Shuningdek, darslik va o'quv qo'llanmalar asosida talabalar bilimlarini mustaxkamlashga erishish, tarqatma materiallardan foydalanish, ilmiy maqolalar va tezislarni chop etish orqali talabalar bilimini oshirish, masalalar yechish, mavzular bo'yicha ko'rgazmali qurollar tayyorlash va boshqalar tavsiya etiladi.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

	<p>Talaba mustaqil ishining asosiy maqsadi – o‘qituvchining rahbarligi va nazoratida muayyan o‘quv ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.</p> <p>Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning hususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - darslik va o‘quv qo‘llanmalar bo‘yicha fan boblari va mavzularini o‘rganish; - tarqatma materiallar bo‘yicha ma’ruzalar qismini o‘zlashtirish; - maxsus adabiyotlar bo‘yicha fanlar bo‘limlari yoki mavzulari ustida ishlash; - yangi texnikalarni, apparaturalarni, jarayonlar va texnologiyalarni o‘rganish; - talabaning o‘quv-ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog‘liq bo‘lgan fanlar bo‘limlari va mavzularni chuqur o‘rganish; - faol va muammoli o‘qitish uslubidan foydalaniladigan o‘quv mashg‘ulotlari; - masofaviy (distansion) ta’lim; - referatlar yozishni standart talablarga mos ravishda va hisoblash texnikasidan foydalanib mustaqil bajarishni o‘z ichiga oladi. - ilmiy maqola, anjumanga ma’ruza tayyorlash va h.k. <p><i>Mustaqil ishlarni bajarish uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. SRXF dolzarbligi. Ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik zaruriyati 2. Sayyorada suvni paydo bo‘lishi haqidagi farazlar 3. Suvning tabiatdagi aylanma harakatlari haqida farazlar 4. Jahonda, Markaziy Osiyo va O‘zbekistonda suv xo‘jalik muammolari 5. Suv resurslarini boshqarishning dolzarbligi 6. Gidrotugunlar SRXF tizimida asosiy omil 7. Suv resurslarini qayta taqsimlash muammosi 8. Suv resurslari miqdoriga va sifatiga ta’sir etuvchi omillar 9. Suv resurslarini ifloslanish turlari va muhofaza qilish yo‘llari 10. O‘zbekistonda suv yetarlimi?
3.	<p style="text-align: center;">V. Ta’lim natijalari (kasbiy kompetensiyalari)</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sanoat korxonalarida sodir bo‘lgan avariya va xalokalar hamda radiatsiyaviy ifloslanish avariya sodir bo‘lganda muxofazalanish metodlarini, dezaktivatsiya o‘tkazish usullarini, to‘g‘ri xatti – harakat qilishni бўйича <i>tasavvurga ega bo‘lishi (bilim)</i>, • sanoat va radiatsiya xavfsizligi sohasida qabul qilingan normativ huquqiy xujjatlarning asosiy talablarini; sanoat va radiatsiyaviy xavfsizlikni ta’minlash prinsiplari, uslublari va vositalarini taxdil qilishni; -ishlab chikarishdagi nurlanish

	<p>manbalari turlarini, nurlanish olish xodisasi yuzaga kelishining oldini olish usullarini <i>bilishi va uladan foydalana olishi;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • radiatsiyaviy xavfsizlik sharoitini ta'minlovchi jamoa va shaxsiy ximoya kilish vositalarini ishla olish; nurlanish olganlarga tibbiy yordam ko'rsatish; radiatsiyaviy avariyalarda insonlar va moddiy boyliklarni saklash va qutqarish vositalarini ishlatish; sanoat karxonalarida yong'in xavfsizligi va elektr xavfsizligiga qo'yiladigan talablar; texnika xavfsizligi qoidalari va meyorlari bo'yicha <i>ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak (malaka).</i>
4.	<p style="text-align: center;">VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p style="text-align: center;">VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test topshirish.</p>
6.	<p style="text-align: center;">Adabiyotlar</p> <p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan quramiz. –T.: “O‘zbekiston”, 2018. 314-325-b. 2. Karimov I.A. O‘zbekiston XXI asr bo‘sag‘asida: xavfsizlikga tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. Ekologik muammolar. –T.: “O‘zbekiston”, 1997. 110-137-b. 3. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, Qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. –T.: “O‘zbekiston”, 2017. 104-b. 4. “O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida” PF-6024, 10.07.2020 5. Muradov SH. O, Valiev X. I, Xolbaev B. M, “Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari” Toshkent-2007, 159 b 6. Valiev X. I, Muradov Sh. O, Xolbaev B. M, “Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari” Toshkent-2010, 166b 7. Muradov Sh. O, Xolbaev B. M, “Suv resurslaridan xavfsiz foydalanish asoslari” Toshkent-2011, 191 b (ma'ruza matni)

8. Muradov Sh. O, Xolbaev B. M, Ubaydullaev G.Z., “Suv resurslaridan mukammal foydalanishning shakliy loyihasini tuzish bo‘yicha ilmiy-uslubiy qo‘llanma” Qarshi “Nasaf” nashriyoti-2000, 66b

Qo‘shimcha adabiyotlar

Маркин В.Н., Раткович Л.Д., Соколова С.А. Комплексное использование водных ресурсов и охрана водных объектов. Учебное пособие.-Москва, 2015 г.

10. Максименко Ю.Л., Кудряшова Г.Н. Охрана водных ресурсов. Учебник. – М.: Издательство АСВ, 2015 г.

11. Использование и менеджмент водных ресурсов. Под. Ред. Лорс-Кристер Лундин. –Уппсальский Университет, 2000.-264с.

12. Mahmudova I. M., Salohiddinov A. T. Qishloqlar va yaylovlar suv ta’minoti. – Т., TIQXMMI, 2002. -136b

13. Мурадов Ш. О. Научное обоснование водостойчивости аридных территорий юга Узбекистана. Т.: Фан, 2012.-376 с.

14. Nele Schuwirth, Mark Honti, Ivana Logar, Christian Stamm. Multi-criteria decision analysis for integrated water quality assessment and management support. <https://www.journals.elsevier.com/water-research-x>

15. Satya. P. Bindra, Abdel Hamid, Hussein Salem, Khalifa Hamuda, Salem Abulifa. Sustainable integrated water resources management for energy production and food security in Libya. www.sciencedirect.com

16. Jan Friesen, Leonor Rodriguez Sinobas, Laura Foglia, Ralf Ludwig. Environmental and socio-economic methodologies and solutions towards integrated water resources management. www.elsevier.com/locate/scitotenv

17. Santosh M. Pingale, Mahesh K. Jat, Deepak Khare. Integrated urban water management modelling under climate change scenarios. www.elsevier.com/locate/resconrec

18. Alaa El-Sadek, Mohssine El Kahloun, Patrick Meire. Ecohydrology for Integrated Water Resources Management in the Nile Basin. www.sciencedirect.com

19. Benjamin Mapani et al. Integrated water resources management and infrastructure planning for water security in Southern Africa. www.elsevier.com/locate/pce

20. Philippe Gourbesville. Challenges for integrated water resources management. www.sciencedirect.com

21. Mohammad Al-Saidi. Conflicts and security in integrated water resources management. www.elsevier.com/locate/envsci

22. V.A. Dukhovny, V.I. Sokolov, D.R. Ziganshina. Integrated Water Resources Management in Central Asia, as a way of survival in conditions of water scarcity. www.elsevier.com/locate/quaint

23. Lachlan Guthrie, Saman De Silva, Casey Furlong. A categorisation system for Australia's Integrated Urban Water Management plans. www.elsevier.com/locate/jup

	<p>24. Casey Furlong, Kein Gan, Saman De Silva. Governance of Integrated Urban Water Management in Melbourne, Australia. www.elsevier.com/locate/jup</p> <p>25. David Kraff, Alan D. Steinman. Integrated watershed management in Michigan: Challenges and proposed solutions. www.elsevier.com/locate/jglr</p> <p>26. Xiao-Jun Hu, You-Cai Xiong, Yong-Jin Li, Jian-Xin Wang, Feng-Min Li, Hai-Yang Wang, Lan-Lan Li. Integrated water resources management and water users' associations in the arid region of northwest China: A case study of farmers' perceptions. www.elsevier.com/locate/jenvman</p> <p>27. H.H.G. Savenije, P. Van der Zaag. Integrated water resources management: Concepts and issues. www.sciencedirect.com</p> <p>Ахборот манбалари</p> <p>1. www.bilim.uz. –OO‘MT vazirligi sayti.</p> <p>4. www.mintrad.-O‘zbekiston Respublikasi -Mehnat vazirligi sayti.</p> <p>5. www.minzdrav- O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirligi sayti.</p> <p>6. www.mchs.gov.uz- O‘zbekiston Respublikasi Favkulodda vaziyatlar vazirligi saygi.</p> <p>7. www.standart.uz-Standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi sayti.</p> <p>8. www.sanoatkon.uz - (Sanoatkontexnazorat) sayti.</p>
7.	Fann dasturi Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti Uslubiy Kengashining 2022-yil _____dagi _____ - sonli qarori bilan tasdiqlangan.
8.	<p>Fan(modul) uchun ma’sular:</p> <p>SH.O.Muradov. Qarshi muhandislik-iqtisodiyot institutining “Ekologiya va mehnat muhofazasi” kafedrası professori, t.f.d.</p> <p>U.M.To‘rayev. Qarshi muhandislik-iqtisodiyot institutining “Ekologiya va mehnat muhofazasi” kafedrası assistenti</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>Eshev S.S.– Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti, “Gidravlika va gidrotexnika inshootlari” kafedrası mudiri, t.f.d., prof.</p> <p>Hikmatov F.H.- Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti, “Quruqlik gidrologiyasi” kafedrası professori, t.f.d.</p>